

АЗƏРБАЙЧАН МƏКТƏБИ

АЗƏРБАЙЧАН ССР
МААРИФ НАЗИРЛИЙИНИН ОРГАНЫ
(АЙДА БИР ДƏФƏ ЧЫХЫР)

№ 2 (101)

феврал

1956

Совет Иттифагы Коммунист партиясынын XX гурултайы

**Сов.ИКП Мəркəзи Комитəсинин һесабат
мə'рузəси үзрə Совет Иттифагы Коммунист
партиясы XX гурултайынын**

Г Ə Т Н А М Ə С И

(1956-чы ил февралын 24-дə екдилликлə гəбул əдилмишдир)

Совет Иттифагы Коммунист партиясынын XX гурултайы, Совет Иттифагы Коммунист партиясы Мəркəзи Комитəсинин иши һаггында Сов.ИКП МК-нын Биринчи Катиби Н. С. Хрушшов йолдашын һесабат мə'рузəсини динлəйиб мұзакирə эдэрək гəрарə алып:

Сов.ИКП Мəркəзи Комитəсинин саяси хəтти вə əмəли фəалийəти бұ-түнлүклə вə тамамилə бəйəнилсин;

Мəркəзи Комитəнин өз һесабат мə'рузəсиндə ирəли сүрдүйү тəклиф-ләр вə чыхардыгы нəтичələr бəйəнилсин.

Гурултай мəмнунийəтлə гейд эдир ки, партиянын Мəркəзи Комитəси-нин, Совет Һөкүмəтинин Ленин саясəти вə совет халгынын гəһрəман əмəйи нəтичəсиндə бұтүн сосялист өлкəлəri илə сых əмəкдашлыг əдилэрək өлкə-миздə коммунизм гурмаг уғрунда вə бұтүн дүняда сүлһ уғрунда мұбаризə-дə бөйүк мұвəффəгийəтләр əлдə əдилмишдир.

Гурултай, һесабат дөврүндə Сов.ИКП МК тərəфиндән сəнае вə кəнд тəсəррүфаты саһəсиндə дүжүн олараг вə вахтында көрүлмүш тəдбирлəri гүзəгын бəйəнир. Бу тəдбирләр Вəтəнимизин гүдрəтини даһа да артырма-ғы, сосялист игтисадийəтынын ени чошғун йүксəлишини вə совет халгы-нын рифаһыны хейли йүксəлтмəйи тə'мин эдир.

Гурултай гейд эдир ки, Сов.ИКП МК-нын мұвəффəгийəтли фəалий-йəти марксизм-ленинизм нəзəрийəсинин ярадычылыгла тəтбиг əдилмəsi-нə, коллектив рəһбərлик вə партия дахили демократиясы һаггында Ленин

принципларинә чидди әмәл әдилмәсинә, партиямызын халгла гырылмаз әлагәси һаггында Ленин көстәришләринин дөнмәдән еринә етирилмәсинә әсасланмышдыр. Бүтүн бу илләр әрзиндә партия өлмәз Ленинни бөйүк байрагыны йүксәк тутмушдур.

I.

Гурултай гейд әдир ки, һесабат дөврүндә бейнәлхалг мүнәсибәтләр саһәсиндә көркинлик мүйәйн дәрәчәдә зәифләмиш вә сүлһү мөһкәмләндирмәк үчүн бейнәлхалг сясәт мейданында реал перспективләр әмәлә кәлмишдир. Совет Иттифагы сүлһү вә тәһлүкәсизлийи мөһкәмләтмәк мәгсәдилә Чин Халг Республикасы вә башга халг демократиясы өлкәләри илә бирликдә харичи сясәт саһәсиндә там вахтында бир сыра чох мүнһүм тәдбирләр көрмүшдүр. Бу тәдбирләри бүтүн сүлһсөвәр гүввәләр фәәл мұдафиә этмишләр.

Һадисәләрин бүтүн кедиши айдын көстәрир ки, бейнәлхалг һәятын инкишафында сосялизмин мөвгеләрини мөһкәмләндирән әсаслы дәйишикликләр әмәлә кәлмишдир. Зәманәмизин башлыча чәһәти бундан ибарәтдир ки, сосялизм тәк бир өлкә чәрчивәсиндән чыхыб дүня системинә чеврилмишдир. Һәм дә капитализм ачиз галыб бу үмүмдүня-тарихи процесә мане ола билмәмишдир. Совет Иттифагында, һәбелә Чин Халг Республикасында, Польша Халг Республикасында, Чехословакия Республикасында, Мачарыстан Халг Республикасында, Румыния Халг Республикасында, Болгарыстан Халг Республикасында, Албания Халг Республикасында, Алмания Демократик Республикасында, Корея Халг Демократик Республикасында, Монголустан Халг Республикасында, В'етнам Демократик Республикасында чошгун иғтисади вә мәдәни йүксәлиш давам әдир, зәһмәткешләрин рифаһы йүксәлир, халгларын мәнәви-сияси бирлийи мөһкәмләнир, онлар коммунист вә фәһлә партиялары әтрафында, халг тәрәфиндән азад сурәтдә сечилимиш һөкүмәтләр әтрафында даһа сых бирләширләр. Югославияда да сосялизм гуручулуғунда әлдә әдилән чидди һанлиййәтләр вардыр. Сосялизм йолу илә кедән өлкәләрдә иғтисади йәт сағлам бир бинөврә үзәриндә, бәрәбәр һүгуга әсасланан әмәкдашлығын вә бир-биринә гардашчасына ярдымын кетдикчә даһа артыг гүввәтләнмәси шәраитиндә йүксәлир.

Зонасы хейли даралмыш олан капитализм дүнясынын вәзийәти дәрин зиддийәтләрин даһа да артмасы илә характеризә әдилир. Мүнәрибәдән сонракы он ил әрзиндә капиталист өлкәләриндә иғтисади йәти һәрби-ләшдирмәк вә сүр'әтлә силаһланмаг кими амилләрин көмәйилә истәһсалатын бир гәдәр артмасы, харичдә иғтисади гәсбкарлығын гүввәтләнмәси, әсас капиталын ениләшдирилмәси вә зәһмәткешләрин хейли артыг дәрәчәдә истисмар әдилмәси капитализм иғтисади йәти сабитләшдирә билмәмишдир. Әксинә, капитализм иғтисади йәти даһа артыг дәрәчәдә гейри-сабит олмушдур. Капитализм системинин үмүми бөһраны дәринләшмәкдә давам әдир. Капитализмин ән дәрин зиддийәти—мүасир мәнәсулдар гүввәләрлә капиталист истәһсал мүнәсибәтләри арасындакы зиддийәт кетдикчә даһа артыг көскинләшир; сатыш базарлары вә тәсир даирәләри үстүндә мүбаризә апаран капиталист дөвләтләри арасындакы зиддийәтләр дәринләшир; ичтимаи зиддийәтләр артыр вә дәринләшир. Фәһлә синфинин даһа артыг истисмар әдилмәси, баһалығын артмасы, һәрби мәгсәдләр үчүн веркиләрин хейли чоһалдылмасы вә бир сыра капиталист өлкәләриндә ишсизлийин даими шәкил алмасы зәһмәткешләрин һәят сәвийәсини ашағы салыр; фәһлә синфинин, кениш халг күтләләринин өз һәяти һүгугу вә мәнәфеи уғрунда мүбаризәси гүввәтләнир. Капитализм дурмадан ени иғтисади вә ичтимаи сарсынтылара доғру кедир.

Белә бир шәраитдә бейнәлхалг һадисәләрин инкишафында бир-бириниң әкси олан ики әсас истигамәт айдын бир шәкилдә мүйһәйләшмишдир.

Бир тәрәфдән, Американын иртичачы даирәләринин башчылыгы илә империалист дәвләтләр мұһарибә гуртарандан бир аз сонра «зор ишләтмәк» сиясәти еритмәйә башладылар; бу сиясәт һәмин дәвләтләрин ән тәчавүзкар үнсүрләринин фәһлә һәрәкатыны, демократик һәрәкаты вә милли азадлыг һәрәкатыны боғмаг, сосялизм чәбһәсини дағымтаг вә дүняда ағалыг этмәк чәһдини әкс этдирир. Бу сиясәт әмәли олараг ғызғын сурәтдә сүр'әтлә силаһланмаг демәкдир; ССРИ-нин вә халг демократиясы өлкәләринин сәрһәдләри боюнда Америка һәрби базалары яратмаг, һабелә сосялизм чәбһәси өлкәләриннә гаршы чеврилән тәчавүзкарлыг иттифаглары дүзәлтмәк демәкдир; сосялист дәвләтләриннә гаршы «союз мұһарибәнин» кенишләндирмәк вә ени ганлы мұһарибәләрә һазырлашмаг демәкдир.

Дикәр тәрәфдән, дүня сиясәт мейданында мөһкәм сүлһ вә халглар тәһлүкәсизлиги уғрунда мұбаризә апаран гүввәләр кетдикчә артыр вә мөһкәмләнир; бу гүввәләр мұһарибә тәһлүкәсинә гаршы, мұхтәлиф итти-сади вә ичтимаи системләрә мәнсуб олан дәвләтләрин динч янашы яшамасы уғрунда фәал мұбаризә апарырлар. Һәм дә дүня һадисәләринин ке-дишинә кетдикчә даһа артыг дәрәжәдә тәсир кәстәрән бейнәлхалг сося-лизм чәбһәсинин дурмадан мөһкәмләnmәси һәлләдичи әһәмийәтә малик-дир. Һәрби иттифагларда иштирак этмәмәйи өз харичи сиясәтләринин принципи э'лан эдән бир групп сүлһсәвәр Европа вә Асия дәвләтләринин дүня сиясәт мейданына чыхмалары илә әлағәдар олараг сүлһ гүввәләри хейли чохалмышдыр. Беләликлә, кениш «сүлһ зонасы» яранмышдыр ки, Европа вә Асиянын һәм сосялист дәвләтләри, һәм дә сосялист олмаган сүлһсәвәр дәвләтләринин дахил олдуғу бу зона дүня әһалисинин ярыдан чох һиссәсини җһатә эдир.

Империализмин мүстәмләкә системинин дағылмагда олмасы мұһари-бәдән сонрақ дөврүн дүня миғасында тарихи әһәмийәти олан бир һади-сәсидир. Мүстәмләкә вә ярыммүстәмләкә халгларынын милли азадлыг мұбаризәси сон он ил әрзиндә бөйүк гәләбәләрлә нәтичәләнмишдир: бир миллиард ики йүз миллиондан артыг адам—дүня әһалисинин тәғрибән яры-сы мүстәмләкә вә ярыммүстәмләкә асылығындан хилас олмушдур. Мүстәмләкә системинин тамамилә ләғв эдилмәси мәсәләси күнүн мәсәлә-си кими гаршыда дурмушдур. Дүня тарихиндә бөйүк Ленинни ирәличә-дән көрдүйү ени дөвр башланмышдыр; бу элә бир дөврдүр ки, Шәрг халг-лары бүтүн дүнянын мүгәддәрәтынын һәлл эдилмәсиндә фәал иштирак эдир вә бейнәлхалг мұнасибәтләрдә ени гүдрәтли амил олурлар.

Сүлһүн горунмасы уғрунда, зәһмәткешләрин мәнәфеи уғрунда, өз өлкәләринин милли истиглалийәти уғрунда мұбаризәнин чаны олан ком-мунист партиялары мұһарибә тәһлүкәсинә гаршы чарпышан ән фәал вә ардычыл мұбариз олдуғларыны кәстәрмишләр. Әйни заманда бир чох башга ичтимаи даирәләр дә мұһарибә әлейһи мөвгеиндә дурурлар. Сүлһү мөһкәмләтмәк мәнәфеи үчүн ән мұһүм чәһәт будур ки, мұһарибә әлейһинә чыхан бүтүн гүввәләр ваһид чәбһә һалында һәрәкәт этсинләр вә сүлһү го-румаг уғрунда мұбаризәдә өз сә'йләрини зәифләтмәсинләр. Фәһлә һәрәка-ты ичәрисиндәки тәфригәни арадан галдырмағын вә коммунист партия-лары илә сосялисләр арасында, һабелә һәгигәтдә сүлһү горумаг, импе-риалист зүлмүнә гаршы мұбаризә апармаг, өз халгларынын милли мәнә-феини, демократияны вә истиглалийәти мұдафиә этмәк истәйән башга партиялар арасында ишкүзар әлағә яратмағын бу ишдә чох бөйүк әһ-әмийәти вардыр.

Гурултай, Сов.ИКП МК вә Совет һөкүмәти тәрәфиндән еридилән сүлһсәвәр харичи сиясәти бәйәнир; бу сиясәт сайәсиндә бейнәлхалг кәр-жинлийи зәифләтмәк, сүлһү мөһкәмләтмәк, демократик гүввәләрин мөв-

геләрияи күчләндирмәк ишиндә бөйүк мүнәфәғәтийәтләр әлдә әдәлтиши-
дир.

Партиянын XX гурултайы динч янашы яшамаг һаггында Ленин прин-
сипинә әсәсән бүтүн өлкәләрлә мүнәсибәтләри яхшылашдырмаг, ә'тима-
ды мөһкәмләндирмәк вә әмәкдашлығы кенишләндирмәк мәғсәдилә Мәркә-
зи Комитәнин вә Совет һөкүмәтинин еритдикләри хәтти тамамилә дүзкүн
һесаб эдир. Бейнәлхалг мүнәсибәтләр үчүн бир чох дәвләтләрин вә ке-
ниш ичтимаи тәбәғәләрин гәбул этдийи мә'лум беш принцип: бир-бири-
нин әрази бүтөвлүйүнә вә суверенлийинә һөрмәт әтмәк, бир-биринә һүчүм
әтмәмәк, бир-биринин дахили ишләринә гарышмамаг, дәвләтләр арасын-
дакы мүнәсибәтләри бәрәбәрлик вә гаршылыглы файда әсасында инки-
шаф әтдирмәк, динч янашы яшамаг вә иғтисади әмәкдашлык әтмәк прин-
сипләри бу чәһәтдән бөйүк рол ойная биләр. Индики шәрәитдә бу прин-
сипләр ичтимаи гурулушлары мұхтәлиф олан дәвләтләр арасында гаршы-
лыглы мүнәсибәтләр үчүн ән яхшы формулдур вә бүтүн дүня дәвләтләри
арасында мөһкәм динч мүнәсибәтләр үчүн әсас ола биләр.

Тәркисилаһ әдилмәси, атом вә гидрокен силаһларынын гадаған олун-
масы, Авропада коллектив тәһлүкәсизлийин тә'мин әдилмәси вә Асияда
коллектив тәһлүкәсизлийин тә'мин әдилмәси мәғсәдилә Совет Иттифагы,
Чин Халг Республикасы вә диқәр сүлһсөвәр дәвләтләр тәрәфиндән ирәли
сүрүлән тәклифләрин дүзкүн олдуғуну вә вахтында ирәли сүрүлдүйүнү
һаят тамамилә тәсдиғ әтминшидр; бу чох мұһүм мәсәләләрин һәлл әдилмә-
си мөһкәм вә узун сүрән сүлһ үчүн бинөврә ярадар вә һәлл олунмамыш
башга мұһүм проблемләрин, хүсусән Алмания мәсәләсинин һәлл әдилмә-
синә көмәк әдәр.

Дүнянын ики ән бөйүк дәвләти олан Совет Иттифагы илә Бирләшмиш
Штатлар арасында, һабелә Совет Иттифагы илә Инкилтәрә вә Франса
кими бөйүк дәвләтләр арасында мөһкәм достлуг мүнәсибәтләри яратмаг
бүтүн дүняда сүлһү мөһкәмләндирмәк үчүн чох бөйүк әһәмийәтә малик
оларды.

XX гурултай бу мәғсәдә һәлл олмаг үчүн Советләр тәрәфиндән кө-
рүлмүш тәдбирләри вахтында көрүлән дүзкүн тәдбирләр һесаб эдир вә
тамамилә бәйәнир.

Мөһкәм сүлһү вә Авропа халгларынын тәһлүкәсизлийини тә'мин әт-
мәк мәнәфен бир тәрәфдән Совет Иттифагы, диқәр тәрәфдән Гәрби Авро-
па өлкәләри арасында мүнәсибәтләрин даһа да яхшылашдырылмасыны
таләб эдир. Совет Иттифагы да, Бөйүк Британия, Франса вә Италия ки-
ми, әләчә дә Польша, Чехословакия, Югославия, Исовеч, Финландия, Нор-
веч, Юнаныстан, Австрия вә бүтүн Авропа өлкәләри кими, үрәждән истәй-
ир ки, биринчи вә икинчи дүня мұһарибәләри заманы әразиси әсас вү-
рушма мейданы олан Авропада ени мұһарибә башланмасына йол верил-
мәсин. Алман халгы да буну үрәждән истәйир. Беләликлә ени һәрби тоғ-
гушмаларын гаршысыны алмаг уғрунда мұбаризәннин үмуми мәнәфен
Авропанын бүтүн дәвләтләрини вә халгларыны бирләшдирир.

Совет Иттифагынын Шәрг өлкәләри илә достлуг вә әмәкдашлығынын
кенишләnmәси вә мөһкәмләnmәси индики бейнәлхалг шәрәитдә көркәмли
рол ойнамалыдыр. XX гурултай бу вәзифәнин еринә етирилмәсинә бөйүк
әһәмийәт верәрәк сон заманларда һиндистан Республикасы илә, һабелә
Бирма, Әфғаныстан вә Мисирлә яхшы достлуг алағәси ярадылмасыны бә-
йәнир.

Әрәб өлкәләри халгларынын өз милли истиғлалийәтиңи горумаг вә
мөһкәмләтмәк сәйләринин кетдикчә гүввәтләnmәси сүлһү вә демократия-
ны мөһкәмләндирмәк ишинә уйғундур:

XX гурултай мэмнунийэтлэ гейд эдир ки, Совет Иттифагы илэ һәм-сэрһэдд олан дөвлэтләрин демәк олар һамысы илэ Совет Иттифагы ара-сында достлуг, мөһрибан гоншулуг мүнәсибәтләрн яранмышдыр. Шүбһә йохдур ки, ССРИ илэ Иран, Түркийә вә Пакистан арасында нормал мүнә-сибәтләр бу өлкәләрин һәятн мәнәфеинә, сүлһ вә халглар тәһлүкәсизлийн ишинин мәнәфеинә уйғун оларды.

Бейнәлхалг тичарәт вә мәдәни алағәләрин инкишаф этдирилмәси өл-кәләр арасында әмәкдашлыг үчүн лазым олан бинөврәни гүввәтләндир-мәк ишиндә бөйүк рол ойнамалыдыр.

XX гурултай гейд эдир ки, һазырда мүасир бейнәлхалг инкишафын әсас принципал мәсәләләрн, мәсәлән, ики системин динч янашы яшамасы мәсәләси, индики дөврдә мұһарибәләрин гаршысыны алмаг имканы мәсә-ләси вә мүхтәлиф өлкәләрин сосялизмә кечмәси формалары мәсәләси хү-сусилә бөйүк әһәмийәт газанмышдыр.

Ичтимаи гурулушлары мүхтәлиф олан дөвләтләрин динч янашы яша-масы һағында Ленин принципн Совет Иттифагынын харичи сиясәтинин баш хәтти олмуш вә олмагдадыр.

Өз өлкәсиндә коммунизм гуручулуғуна рәһбәрлик эдән партиямыз мұһарибә олмасынын гәти әлейһинәдир. Партия Ленинин белә мөһкәм кәстәришини әсас кәтүрүр ки, бу вә я дикәр өлкәдә ени ичтимаи гурулуш ярадылмасы һәр бир өлкә халгынын дахили ишидир. Гурултай мэмнуний-йәтлә гейд эдир ки, динч янашы яшамаг принципн кетдикчә даһа чох тә-рәфдар газаныр.

Мөһкәм сүлһү горумаг вә гүввәтләндирмәк, ени мұһарибәнин вә ени тәчавүзкарлығын гаршысыны алмаг Совет Иттифагынын, сосялизм өлкә-ләринин вә башга сүлһсөвәр өлкәләрин, һәмчинин бүтүн өлкәләрдәки ке-ниш халг күтләләринин ән мұһүм вәзифәсидир. Халглары ени мұһарибә-ләр кирдабына салмаға тәчавүзкар империализм гүввәләринә йол вермә-мәк үчүн индики бейнәлхалг шәрәнтдә реал имканлар яранмышдыр, һә-мин мұһарибәләр техниканын һазыркы сәвийһәсиндә халглары сайсыз-һесабсыз фәлакәтләрә вә тәхрибата дүчар эдә биләр. Инди ер үзүндә тәк-чә капитализм системи мөвчуд дейилдир. Гүдрәтли сүлһсөвәр сосялизм чәһбәси вардыр ки, онун шәхсиндә сүлһсөвәр гүввәләр тәчавүзкарлығын гаршысыны ала билмәк үчүн ялныз мәһнәви вәситәләрә дейил, мадди вә-ситәләрә дә маликдирләр. Бундан әлавә, йүз миллионларла әһалиси олан вә мұһарибә әлейһинә фәал чыхыш эдән чохлу башга дөвләтләр дә вар-дыр. Гүввәтли үмумхалг сүлһ тәрәфдарлары һәрәкаты вардыр. Капита-лист өлкәләриндәки фәһлә һәрәкаты чох бөйүк гүввә олмушдур.

Бу шәрәнтдә, әлбәттә, Ленинин белә бир мүддәасы өз гүввәсиндә га-лыр ки, империализм мөвчуд олдуғча, мұһарибәләрин әмәлә кәлмәсинә сәбәб олан иғтисадн әсас да галачагдыр. Буна көрә дә биз сон дәрәчә са-йыг олмалыйыг. Ер үзүндә капитализм вә капиталист инһисар бирликлә-ринин мәнәфеини тәмсил эдәң иртичачы гүввәләр галдығча, онлар бундан сонра да һәрби фырылдағлара вә тәчавүзкарлыға чан атачағлар вә чәһд эдә биләрләр ки, мұһарибә башласынлар. Лакин гаршысыалынмаз мұһа-рибә лабүдлүйү йохдур. Инди әлә бөйүк ичтимаи вә сияси гүввәләр вар-дыр ки, бу гүввәләр империалистләрин мұһарибәйә башламасына йол вер-мәмәк үчүн, империалистләр мұһарибәйә башламаға чәһд этдикдә исә тәчавүзкарлара сарсыдычы зәрбә эндирмәк вә онларын авантюрист план-ларыны пуча чыхармаг үчүн чидди вәситәләрә маликдирләр. Буна наил олмаг үчүн кәрәк мұһарибә әлейһинә чыхыш эдән бүтүн гүввәләр сайыг вә сәфәрбәр олсунлар, ваһид чәһбә һалында һәрәкәт этсинләр, сүлһү го-румаг вә мөһкәмләтмәк уғрунда өз мүбаризәләрини зәифләтмәсинләр.

Бейнэлхалг мейданда сосялизмин хейринэ бөйүк тарихи дэйишниклик-лэр эмэлэ кэлмэси илэ алагадар олараг өлкөлэрин капитализмдэн сосялизмэ кечмэси үчүн сии перспективлэр ачылмышдыр.

Совет Иттифагы Коммунист партиясы Ленинин белэ бир мүддэасыны эсас көтүрүр ки, «Бүтүн миллэтлэр кэлиб сосялизмэ чыхачаглар, бу лабүддүр, лакин һамы тамамилэ эйни шэкилдэ кэлмөйчөкдир, һэр миллэт демократиянын бу вэ я башга формасында, пролетариат диктатурасынын бу вэ я башга нөвүндэ, ичтиман һаятын мүхтэлиф саһэлэринин сосялист-чэсинэ дэйишдирилмэсинин бу вэ я башга сүр'этиндэ бир спесификлик ярадачагдыр» (Әсәрлэри, 23-чү чилд, сәһ. 66).

Сосялизм йолу илэ кедэн бүтүн өлкөлэрин инкишаф тарихинин тәч-рүбәси Ленинин бу мүддэасыны тамамилэ тәсдиг этмишдир. Инди чәмий-йэтин сосялизм эсаслары үзэриндэ енидән гурулмасы үчүн совет формасы илэ янашы олараг халг демократиясы формасы да вардыр. Бу форма он илдән бәри һәртәрәфли имтаһандан чыхмыш вэ өзүнү тамамилэ доғрулт-мушдур. Халг демократиясы дәвләтләриндэ һэр өлкәнин шәраитинэ уй-ғун олараг чаларлыг вэ фәргләр дэ аз дейилдир. Ингилабын гәләбәсин-дән әввәл игтисадийяты чох керидэ галан, ярымфеодал вэ ярыммүстәм-ләкә характериндэ олан Чин Халг Республикасы сосялизм гуручулуғу формаларына бир чох спесификлик кәтирир. Халг демократиясы дәвлә-тиндэ эн мүһүм команда мөвгеләрини элэ кечирмәк эсасында хүсуси сә-нае вэ тичарәтин динч йолла енидән тәшкил әдилмәси вэ буналарын тәд-ричлэ сосялист игтисадийятынын тәркиб һиссәсинэ чеврилмәси сиясәти еридилир.

Тамамилэ ганунауғун бир шейдир ки, өлкөлэрин сосялизмэ кечмәси формалары кәләчөкдэ даһа мүхтәлиф олачагдыр. Һәм дэ мәчбури дейил-дир ки, сосялизмэ кечмәк формалары һәр бир шәраитдэ вәтәндаш мүһа-рибәси илэ алагадар олсун. Ленинин өйрәдир ки, һаким синифләр һаким-ийәти өз хошлары илэ әлдән вермирләр. Лакин сосялизмэ кечмәк уғ-рунда синфи мүбаризәнин чох вэ я аз дәрәчәдә кәскин олмасы, сосялизмэ кечәркән зоракылыгдан истифадә әдилмәси вэ я әдилмәмәси пролета-риатдан асылы олмагдан даһа чох, зәһмәткешләр бөйүк әксәрийәтинин ирадәсинә истисмарчыларын нә дәрәчәдә мүгавимәт кестәрмәсиндән, истисмарчылар синфинин өзүнүн зоракылыға әл атмасындан асылыдыр.

Шүбһәсиздир ки, капитализмин һалә күчлү олдуғу чох бөйүк һәрби-полис апаратыны өз элиндә сахладығы бир сыра капиталист өлкөләриндә синфи мүбаризәнин хейли кәскинләшмәси лабүддүр.

Эйни заманда бейнэлхалг мейданда сосялизмин файдасына эсаслы дэйишникликләр эмәлэ кэлмәси вэ фәһләләр, кәндлиләр, зәһмәткеш зия-лылар арасында сосялизмин чазибә гүввәсинин олдуғча артмасы нәти-чәсиндә сосялизмин гәләбәсн үчүн даһа әлверишли шәраит яраныр. Бир сыра капиталист өлкөләриндә фәһлэ синфи өз габагчыл һиссәсинин баш-чылығы илэ индики шәраитдә халгын бөйүк әксәрийәтинин өз рәһбәрлийин алтында бирләшдирмәк вэ эсас истәһсал васитәләринин халг элине кеч-мәсини тә'мин этмәк үчүн реал имкана маликдир. Сағ буржуа партияла-ры вэ онларын тәшкил этдийн һөкүмәтләр кетдикчә даһа тез-тез ифласа уғрайырлар. Бу шәраитдә фәһлэ синфи бүтүн зәһмәткеш кәндлиләри, ке-ниш зиялы даирәләрини, бүтүн вәтәнпәрвәр гүввәләри өз әтрафында бир-ләшдирәрәк вэ капиталистләрлә, мүлкәдарларла сазишә кәлмәк сиясәтин-дән әл чәкә билмәйән оппортунист үнсүрләри гәти сурәтдә дәф эдәрәк, иртичачы, халга зидд гүввәләри мәғлубийәтә дүчар эдә биләр, парла-ментдә мөһкәм әксәрийәт газаныб ону буржуа демократиясы органындан халгын һәгиги ирадәсини ифадә эдән әләтә чевирә биләр.

Гурултай гейд эдир ки, башга өлкөлөрдө сосялизмдин галабеси үчүн даһа элвершшли шөрайт ялыз она көрө ярана билмишдир ки, сосялизм Совет Иттифагында галиб калмиш вэ халг демократиясы өлкөлөриндэ галиб калмэкдэди́р. Ингилаби марксизм-ленинизмди тэнтэнэси вэ 'реформизм, оппортунизм идеологиясына гаршы апарылмыш ардычыл вэ гати мүбаризэ бу галаба үчүн лазыми шөрт олмушдур.

Гурултай Сов.ИКП Мэркэзи Комитэсинин гаршысында харичи сиясэт саһэсиндэ ашагыдакы вэзифалэри гоюр:

Ичтимаи гурулушларындан асылы олмаяраг дөвлэтлэрин динч янашы яшамасы һагында Ленин сиясэти дөмөдөн һэята кечирилсин. Сүлһ вэ халгларын төһлүкэсизлийи иши уғрунда, дөвлэтлэр арасында э'тимад яранмасы уғрунда фэал мүбаризэ апарылсын, бейнэлхалг кәркинликдэ элдэ эдилмиш ээифләмэни мөһкөм сүлһэ чевирмэйэ сә'й көстөрилсин.

Чин Халг Республикасы вэ бүтүн халг демократиясы өлкөлэри илә гардашлыг мүнәсибэтлэри һәр васитэ илә мөһкөмлэндирилэрэк ядда сахланылсын ки, сосялизм дөвлэтлэри нэ гэдэр сых бирләшмиш вэ гүдрэтли олсалар, сүлһ иши бир о гэдэр э'тибарлы олар.

Югославия Федератив Халг Республикасынын гардаш халглары илә достлуг вэ эмэкдашлыг мөһкөмлэндирилсин.

Сүлһ мөвгеиндэ дуран Гинди́стан Республикасы, Бирма Иттифагы, Әфганыстан, Мисир, Сурия, Индонезия вэ башга дөвлэтлэрлэ достлуг вэ эмэкдашлыг алағалэри гүввэтлэндирилсин; өзлэринин тэчавүзкарлыг иттифагларына чалб олунмасына йол вермэйэн өлкөлэрэ көмөк эдилсин; сүлһүн сахланмасыны истэйэн бүтүн гүввэлэрэ көмөк эдилсин.

Финландия, Австрия, Исвеч вэ башга битэрэф өлкөлэрлэ достлуг мүнәсибэтлэри кенишлэндирилсин вэ мөһкөмлэндирилсин.

АБШ, Инкилтэрэ, Франса, Италия, Гәрби Алмания, Япония илә, һабелэ Иран, Түркийэ вэ Пакистан кими гоншу дөвлэтлэрлэ мүнәсибэтлэри даһа да яхшылашдырмаг үчүн фэал сиясэт еридилэрэк, гаршылыгы э'тимадын мөһкөмлөнмэсинэ, иғтисади алағалэрин кениш инкишаф этдирилмэсинэ, мәдэниййэт вэ элм саһэсиндэ алағэ вэ эмэкдашлыгын кенишлэндирилмэсинэ сә'й эдилсин.

Совет халгы илә бүтүн өлкөлэрин зөһмәткешлэри арасында гардашлыг алағалэри кенишлэндирилсин вэ мөһкөмлэндирилсин.

Бейнэлхалг кәркинлийин ээифләмэсини истәмэйэн даирэлэрин фырылдаглары сайыглыгла изләннилсин, сүлһ дүшмәнлэринин позучу ишлэри вахтында ифша эдилсин. Сосялизм дөвләтимизин мүдафиэ гүдрәтнин даһа артыг мөһкөмлөндирмәк үчүн лазыми тәдбирләр көрүлсүн, мүдафиәмиз мүасир һәрби техника вэ элм сәвиййәсиндә сахланылсын, Вәтәнимизин төһлүкәсизлийи тә'мин эдилсин.

II.

Сов.ИКП XX гурултайы бөйүк мәмнуниййәтлэ гейд эдир ки, Совет Иттифагынын дахили вәзиййәти даһа да мөһкөмләнмишдир. Партиянын баш хәттинин Сов.ИКП Мәркәзи Комитәси тәрәфиндән ардычыллыгла һэята кечирилмәси нәтижәсиндә һесабат дөврүндә ичтимаи истәһсалын бүтүн саһаләри хейли артмыш, халгын мәдди вәзиййәти даһа да яхшылашмыш вэ мәдәни сәвиййәси йүксәлмиш, совет чәмиййәтинин мә'нәви-сияси бирлийи даһа артыг мөһкөмләнмиш, Совет дөвләтинин гүдрәти артмышдыр.

ССРИ сәнаеинин бешинчи бешиллик планы вахтындан әввәл, тамамилә вэ артыгламасилә еринә етирмәси партиянын вэ халгын чох бөйүк гәләбәси олмушдур. 1955-чи илдә сәнае мәһсуллары истәһсалы 1930-чи илдәки сәвиййәнин бешиллик план үзрә мүййән эдилмиш 170 фәизн әвәзинә 185 фәизини, о чүмләдән истәһсал васитәләри истәһсалы план үзрә

мүөййән эдилмиш 180 фаизи әвәзинә 191 фаизини вә чохишләнән маллар истеһсалы план үзрә мүөййән эдилмиш 165 фаизи әвәзинә 176 фаизини тәшкил этмишдир.

Гурултай белә һесаһ эдир ки, Совет Иттифагынын башлыча иғтисади вәзифәсини, йәни сосялист тәсәррүфат системини үстүнлүкләринә әсасланарағ, әһалинин һәр нәфәри һесаһилә мәнсул истеһсалына көрә ән чох инкишаф этмиш капиталист өлкәләринә чатмағ вә онлары өтүб кечмәк вәзифәсини динч иғтисади ярыш йолу илә тарихән чох ғыса мүддәтдә еринә етирмәк уғрунда мүбаризәни бөйүк әзмлә давам этдирмәк лазымдыр.

Коммунист партиясы белә һесаһ эдир ки, ағыр сәнәәни, биринчи нөвбәдә бүтүн гара вә әлван металлуркиянын, көмүр вә нефт сәнәәнин, энергетиканын, машынгайырманын, кимйәви мәнсуллар вә тикинти материаллары истеһсалынын үстүн инкишафыны бундан сонра да сөзсүз тәмин этмәк лазымдыр. Бунунла бирликдә гурултай белә һесаһ эдир ки, һазырда ичтимаи истеһсалын әлдә эдилмиш сәвиййәси ялныз истеһсал вәситәләри истеһсалыны дейил, һәмчинин халғ тәрәфиндән ишләдилән маллар истеһсалыны да бөйүк сүрәтлә инкишаф этдирмәйә имкан верир.

Сәнәәдә техниканын арасы кәсилмәдән тәрәгги этдирилмәси, бүтүн сәнәә истеһсалынын даһа да инкишаф этдирилмәси үчүн һәлләдичи шәртдир. Әлм вә техниканын ән ени наилийәтләрини, ән габағчыл тәчрүбәни сәнәәдә вә нәғлийәтдә әзмлә вә планлы сурәтдә тәтбиг этмәк, ишләйән аваданлығы ениләшдирмәк, әмәйи вә истеһсалы даһа яхшы вә мүкәммәл тәшкил этмәк, сәнәәдә ихтисаслашдырма вә кооперативләшдирмәнн кениш миғясда һәята кечирмәк, буна әсәсән истеһсалын артырылмасы вә халғын рифаһынын даһа да йүксәлдилмәсн тапшырығларыны еринә етирмәк үчүн һәлләдичи шәрт олмағ әтибарилә әмәк мәнсулдарлығыны сүрәтлә артырмаға наил олмағ лазымдыр.

Өлкәнин мәнсулдар гүввәләринин даһа да инкишаф этдирилмәси ени хаммал, яначағ вә электрик энержиси мәнбәләриндән истифадә олунмасыны, биринчи нөвбәдә өлкәнин шәрг районларынын бөйүк тәбии сәрвәтләринин сәфәрбәрлийә алынмасыны тәкидлә тәләб эдир. Яхын 10—15 ил әрзиндә шәрг районларында көмүр чыхармағ вә электрик энержиси истеһсал этмәк үчүн өлкәнин чох бөйүк базасы, илдә 15—20 миллион тон чуғун истеһсал әдә биләчәк үчүнчү гүввәтлн металлуркия базасы, һабелә ени машынгайырма мәркәзләри ярадылмалыдыр.

Гурултай бүтүн партия тәшкилатларына бир вәзифә оларағ тапшырыр:

дөвләт план тапшырығларынын бүтүн сәнәә саһәләри вә мүәссисәләри тәрәфиндән ялныз үмуми мәнсул һесаһилә дейил, һәмчинин мүөййән эдилмиш бүтүн мәнсул нөвләри вә кейфийәт кәстәричиләри үзрә дә еринә етирилмәси тәмин эдилсин;

мөвчуд истеһсал күчләриндән даһа яхшы истифадә олунсун, мүәссисәләрин аһәнкдар шәкилдә, фәсиләсиз сурәтдә вә авралчылыға йол вермәдән ишләмәси, бүтүн ай әрзиндә һәмишә бир гайдада мәнсул бурахмасы тәмин эдилсин, бунун үчүн планлашдырма вә мүәссисәләрин материалла тәһһиз эдилмәси ишләри чидди сурәтдә яхшылашдырылсын;

мәнсулун кейфийәти йүксәлдилсин, мая дәйәри кетдикчә ашағы салынсын, чох чидди гәнаәт үсулу һәята кечирилсин вә тәсәррүфат һесабы тәтбиг эдилсин;

техники мәгсәдләр үчүн сәрф эдилән ейинти мәнсулларыны алтынчы бешиликдә бүтүнлүклә синтетик хаммалла әвәз этмәкдән өтрү истеһсалатда сүн'и хаммалдан вә әвәзәдичи материаллардан истифадә эдилмәсн кенишләндирилсин.

Совет дөвләти халғ тәсәррүфатына капитал гоюлушуну илдән-илә артырыр. Бу капитал гоюлушундан максимум дәрәжәдә сәмәрәли исти-

фада этмэк үчүн тикинти ишлерини мүасир сәнае үсуллары әсасында көрмөк, бөйүк мәһалли тикинти тәшкилатлары ярадылмасы ишлерини давам этдирмөк, лайиә һазырланмасы ишини яхшылашдырмаг, тикинти ишлерини мүддәтини олдугча азалтмаг, заводда истеһсал эдилән гурашдырма дәмир-бетон конструкциялардан вә шейләрдән кениш истифадаә этмәк лазымдыр.

Һесабат дөврүндә Сов.ИКП Мәркәзи Комитәси кәнд тәсәррүфаты саһәсиндә бөйүк сияси иш вә тәшкилатчылыг иши көрмүшдүр. МК кәнд тәсәррүфаты истеһсалатынын бир сыра саһаләринин башлы-башына бурахылмасыны арадан галдырмаг вә кәнд тәсәррүфатынын әсаслы йүксәлишини тәшкил этмәк үчүн тәсирли тәдбирләр көрмүшдүр.

Көрүлән тәдбирләр ичәрисиндә ашағыдакыларын хүсусилә бөйүк әһәмийәти вардыр:

кәнд тәсәррүфатында ени планлашдырма гайдасы гоюлмасы вә бунун колхозчуларын ярадычылыг тәшәббүсүнү артырмасы;

кәнд тәсәррүфаты мәһсуллары истеһсалыны артырмагда колхозларын вә колхозчуларын мадди чәһәтдән даһа чох марагландырылмасы;

шәһәрләрдән вә сәнае мәркәзләриндән кәндә минләрлә коммунист вә битәрәф ишчи көндөрмәклә колхозларын рәһбәр кадрларла вә мүтәхәссисләрлә мөһкәмләндирилмәси;

кәнд тәсәррүфатынын техника илә даһа артыг тәһиз эдилмәси, МТС-ләрдә даими механизатор кадрлары ярадылмасы, МТС-ләрин рәһбәр вә мүһәндис-техник кадрлары илә мөһкәмләндирилмәси;

кәнд тәсәррүфатынын инкишаф этдирилмәсинә дәвләт тәхсисатынын артырылмасы.

Мәркәзи Комитә, кәнд тәсәррүфатыны йүксәлтмәк програмыны һазырларкән дүзкүн олага гәрәра алмышдыр ки, биринчи нөвбәдә вар гүвәни бүтүн кәнд тәсәррүфаты истеһсалатынын әсасы олан тахыл тәсәррүфатынын вә хүсусән кәнд тәсәррүфатынын һейвандарлыг кими мүһүм саһәсинин йүксәлдилмәсинә сәрф этмәк лазымдыр. Һам торпатлардан истифадаә этмәк вә гарғыдалы әкинләрини хейли артырмаг һаггында Мәркәзи Комитәнин гәбул этдийн гәрарларын чох бөйүк әһәмийәти вардыр.

Гурултай Мәркәзи Комитәйә тапшырыр ки, кәнд тәсәррүфатыны йүксәлтмәк ишини зәһфләмәк билмәйән сәйлә давам этдирәрәк, әһали үчүн әрзаг вә йүнкүл сәнае үчүн хаммал боллуғу яратмаг уғрунда мүбаризә апармагдан өтрү партияны вә бүтүн совет халгыны сәфәрбәрлийә алсын.

Кәнд тәсәррүфатынын даһа артыг дәрәчәдә механикләшдирилмәсини тәмин этмәк, ән гыса мүддәтдә айры-айры ишләрин механикләшдирилмәсиндән бүтүн кәнд тәсәррүфаты истеһсалатынын комплексли сурәтдә механикләшдирилмәсинә кечмәк, совет вә харичи әлм вә техникасынын наилийәтләрини, габагчыл колхоз, МТС вә совхозларын тәчрүбәсини тәблиг вә истеһсалатда тәтбиг этмәк ишини көкүндән яхшылашдырмаг вә буна әсасән кәнд тәсәррүфаты мәһсулларынын һәр ваһидинин истеһсалына сәрф эдилән әмәйи вә мадди вәсанти олдугча азалтмаға, бүтүн биткиләрин вә һейвандарлығын мәһсулдарлығыны йүксәлтмәйә наил олмаг лазымдыр.

Гурултай белә һесаб эдир ки, бир чох колхозларын иттисади имканлары хейли артмыш олдуғу индики заманда истеһсалын һәртәрәfli кенишләндирилмәси илә янашы олага—бу һәмишә өн сырада дурмалыдыр,—колхозларда яшайыш әвләри, клублар, ушаг тәрбийә очаглары вә башга мәдәни-мәишәт мүәссисәләри тикилмәсинә чидди фикир вермәк лазымдыр.

Кәнд тәсәррүфатына рәһбәрлийин сәвийәсинин йүксәлдилмәси кәнд тәсәррүфаты истеһсалатынын даһа сурәтли инкишафы үчүн һәлләдичи

шартдир. Бу ишдә шаблона, дәфтәрханачы-бүрократик үсуллар, сима-сызлыга вә мәс'улийәтсизлигә сон гоймаг лазымдыр. Партия, совет вә кәнд тәсәррүфаты органлары һәр района, колхоза, совхоза, МТС-ә конкрет рәһбәрлийи тә'мин этмәли, күтәләрин тәшәббүсүнү һәр васитә илә мүдафиә этмәли, кәнд тәсәррүфаты истеһсалынын кенишләндирилмәсиндә кәнд тәсәррүфаты ишчиләринин, о чүмләдән дә рәһбәр кадрларын мадди марагыны артырмалыдырлар.

Гурултай партия, хамкарлар иттифаглары, тэсэррүфат вэ комсомол тэшкилатларыны үмүмхалг сосялизм ярышыны даһа да кенишлэндирмэ-йә, бу ярыша рәһбәрлийи яхшылашдырмаға, фәһлэ вэ колхозчуларын ярадычылыг тәшәббүсүнү даһа йүксәйә галдырарак, буну Партия вэ һөкүмәт тәрәфиндән гаршыя гоюлмуш вәзифәләрин һәятә кечирилмәсинә йөнәлтмәйә чагырыр.

Сәнае вә кәнд тәсәррүфаты истеһсалынын артмасы совет халгынын мадди вәзийәтини дурмадан яхшылашдырмаг вә мәдәни сәвийәсини йүксәлтмәк үчүн реал имканлар яратмышдыр. Бешинчи бешиллик әрзиндә ССРИ-нин милли кәлири 68 фәиз артмыш, фәһлә вә гуллуғчуларын реал әмәк һаггы 39 фәиз, колхозчуларын реал кәлири исә бир дөфә ярым чохалмышдыр. Гурултай фәһлә вә гуллуғчуларын реал әмәк һаггыны вә колхозчуларын кәлирини даһа да артырмаг, ишчиләрин аз әмәк һаггы алан группарынын әмәк һаггыны артырмаг, һабелә әмәк һаггынын верилмәсиндә лазымы гайда яратмаг, ишчиләрин өз әмәйинин нәтичәләриндә олан шәхси мадди марағыны гүввәтләндирмәк үчүн Сов.ИКП Мәркәзи Комитәсинин вә ССРИ Назирләр Советинин ишләйиб һазырладыглары тәдбирләри тамамилә бәйәннр.

Алтынчы бешилдикдә бүтүн фәһлә вә гуллугчуларын 7 саатлыг иш күнүнә, көмүр вә мә'дән-филлиз сәнаеиндә ералты ишләрдә чалышан әсас пешә фәһләләринин вә һәмчинин сийетмәләрин 6 саатлыг иш күнүнә кечмәси һаггында Сов.ИКП Мәркәзи Комитәсинин гәрәры чоһ бөйүк сиясәт әһәмийәтә вә халг тәсәрруфаты әһәмийәтинә маликдир. Бу гәрар, истәһсал шәраитинә көрә мәрсәдә уйғун олан ерләрдә бешкүнлүк иш һәфтәсинә (иш күнү 8 саат олмагла ики истираһәт күнү верилмәси шәртилә) кечмәйи дә нәзәрдә тутур. Яхын заманларда шәһбә күнләр вә байрам-җаҗа күнләр иш күнү 2 саат азалдылачагдыр. Ғысалдылмыш иш күнүнә кечиләркән фәһлә вә гуллугчуларын әмәк һаггы азалдылмаячагдыр. Гурултай ССРИ зәһмәткешләринин мәнәфежинә тамамилә уйғун олан бу тәдбирләри екдилликлә бойәнир вә мөһкәм әмин олдуғуну билдирир ки, бүтүн совет халгы һәмчин тәдбирләри ғызғын рәғбәтлә вә ССРИ халг тәсәрруфатынын инкишафына даир алтынчы бешиллик планын еркин етирилмәси уғрунда мүбаризәдә ени әмәк йүксәлишин илә ғаршылаячагдыр.

Маркэзи Комитэ ашағы дәрәжәли пенсияларын мәбләғини хейли артырмағ, әсассыз йүксәк пенсияларын мәбләғини исә азалтмағла пенсия тәғинәтәһи гайда салмағы; гочаларын тәғинәтәһи вә сәһләтинә зәрәр дәймәмәк шәртилә ичтимай файдалы әмәклә мәшғул ола биләчәк әһилләрин ишә дүзәлдилмәсини яхшылашдырмағы нәзәрдә тутмушдур ки, бунун да бейүк әһәмијәти вардыр.

Алтынчы бешиллике мәнзил тикиптисинин һәчми бешинчи бешиллике һисбәтән тәгрибән икән дәфә артачагыдыр. Бунунла әләгәдар оларак Совет дәвләтинин мәнзил иншааты үчүн айырдыгы вәсантин дүзкүн хәрәләмәси биринчи дәрәчәли әһәмийәти олан бир вәзифәдир. Гурултай бу һишә гайда яратмак, кустарчылығы вә архитектурада һәр чүр лүзүмсуз шәйләри арадан галдырмак, тикиптедә сәнәе үсулларыны тәтбиг әтмәк үчүн Сов.ИКП МК вә ССРИ Назирләр Совети тәрәфиңдән һәята кечирилмиш тәдбирләри бәйнин, бүтүн партия вә тәсәрруфат тәшкилатларына бир вәзифә оларак тапшырыр ки, мәнзил иншаатына даир дәвләт план-

ларынын сөзсүз ерине етирилмәсини тә'мин этсинләр, фәһлә вә гуллу-чуларын фәрди гайдада өз шәхси вәсаити һесабына эв тикдирмәсинә һәр-васитә илә көмәк этсинләр.

Гурултай әһалинин күндәлик мәншәт әһтиячларына диггәтин гәтий-йәтлә артырылмасыны, ичтимаи иашә шәбәкәсинин даһа да кенишләнди-рилмәсини, иашәнин учузлашдырылмасыны вә кейфийәтчә яхшылашды-рылмасыны зәрури һесаб эдир. Мәншәт хидмәти мүәссисәләри—чама-шырханалар, тикиш ател'еләри, то'мир ә'мәлатханалары вә саир мүәсси-сәләр шәбәкәси дә кенишләндирилмәли, эв тәсәррүфатында әмәйи йүн-күлләшдирән машинлар вә ләвазимат истеһсалы хейли артырылмалы-дыр.

Мәдәни гуручулуғун бүтүн саһәләриндә чидди мүвәффәгийәтләр га-занылмышдыр. Һәр ердә үмуми еддишлик тәһсил, ири шәһәрләрдә исә-ониллик тәһсил һәятә кечирилмишдир. Үмуми ониллик тәһсили тәдричлә һәятә кечирмәк үчүн шәраит ярадылыр. Өлкәнин али мәктәбләриндә мү-тәхәссисләр һазырланмасы әһәмийәтли дәрәчәдә кенишләндирилмиш-дир. Халг тәсәррүфаты үчүн вә Вәтәнимизин тәһлүкәсизлигини мөһкәм-ләндирмәк үчүн сәмәрәли ишләйән совет алимләри Партиянын вә Совет Һөкүмәтинин даими вә фәал ярдымы илә әлмин бир сыра саһәләриндә, о чүмләдән нүвә физикасында, риязийәтдә, механикада, техника әлмлә-ринин бә'зи саһәләриндә көркәмли нәтичәләр әлдә этмишләр.

Бунула бирликдә гурултай мәдәни гуручулуғ саһәсиндә чидди нөг-санлар олдуғуну гәйд эдир. Мәктәбләрин ишиндә ән бөйүк нөгсан, тәһсил-лин һәятдан мүәййән дәрәчәдә айры дүшмәсиндән, мәктәби гуртаранла-рын әмәли фәалийәт үчүн кифайәт дәрәчәдә һазырлыглы олмамасын-дан ибарәтдир. Мәктәбләрин политехникләшдирилмәсини тезликлә һәятә кечирмәк үчүн мәктәбләрдә сәнәе вә кәнд тәсәррүфаты истеһсалы мәсә-ләләринә даир биликләрин әсасыны верән ени фәнләр кечмәклә бәрәбәр, мүәссисә, колхоз вә совхозларда, тәһрүбә саһәләриндә вә мәктәб ә'мәлат-ханаларында шакирдләри әмәйә әмәли сурәтдә алышдырмаг да лазым-дыр. Мәктәб-интернатлар яратмаға башламаг мәгсәдә уйғунду ки, бу-нлары да ушагларын сәһһәти үчүн әлверижли олап ерләрдә ерләшдир-мәк лазымдыр. Ушаглар үчүн мәктәбгәдәр тәрбийә очағлары шәбәкә-сини әһәмийәтли дәрәчәдә кенишләндирмәк, бу ишә ялынз халг маарифи органларыны вә дөвләт мүәссисәләрини дейил, колхозлары да чәлб-әтмәк лазымдыр.

Али тәһсил саһәсиндә башлыча вәзифәләр тәһсилин истеһсалатла-сых әлағәси әсасында мүтәхәссисләр һазырланмасынын кейфийәтини һәр васитә илә яхшылашдырмагдан, өлкәдә али мәктәбләри дүзкүн ер-ләшдирмәкдән, онлары истеһсалатә яхынлашдырмагдан, тәһсил ишини техниканын мүасир сәвиййәсинә уйғун сурәтдә гурмагдан ибарәтдир. Кәнч мүһәндис вә ағраномлар мәктәби гуртараркән истеһсалатын кон-крет иттисадиияты вә тәшкили саһәсиндә кифайәт гәдәр билипә малик олмалыдырлар.

Гурултай белә һесаб эдир ки, өлкәнин әлми идарәләринин истеһса-латла, халг тәсәррүфатынын конкрет тәләбләрилә әлағәсини һәр васитә илә мөһкәмләндирмәк, онларын ярадычылыг сәйләрини башлыча оларат ән мүһүм әлми-техники проблемләрин һәллиндә чәлб этмәк, коммунизм гуручулуғуна даир әмәли вәзифәләрин ерине етирилмәсиндә әлмин ролу-ну дәнмәдән артырмаг лазымдыр.

Гурултай белә һесаб эдир ки, Коммунист партиясынын һесабат дөв-рүндәки ишинин ән мүһүм еқунларындан бири совет ичтимаи вә дөвләт гурулушунун даһа да мөһкәмләnmәсиндән, фәһлә сифи илә колхозчу кәндиләр иттифагынын, бүтүн ССРИ халглары арасында достлуғун вә гардашчасына әмәкдашығын даһа да гүввәтләнмәсиндән ибарәтдир.

Гурултай, тэсэрүфат гуручулугунда вэ мэдэни гуручулутда республика органларынын һугугларыны кенишлэндирмэк үчүн Сов.ИКП Мэр-кази Комитэснини көрдүйү тэдбирлэри тамамилэ бэйэнир. Үмүмү рәһ-бәрлийи, план тапшырыгларынын мүййән эдилмәснини вэ бунларын ери-нэ етирилмәси үзәриндә нәзарәт гоюлмасыны, аваданлыг тәһизатыны, капитал гоюлушу үчүн малийиә вәсанти бурахылмасыны иттифак назир-ликләринин ихтиярында сахламагла бәрабәр мүәсснәләрә күндәлик рәһ-бәрликдә республика назирликләринин һугугларыны даһа да кенишлән-дирмэк лазымдыр. Бу, ерләрдә ярадычылыг тәшәббүсүнүн даһа артыг инкишаф этмәсинә, мүттәфиг республикаларын даһа да мөһкәмләnmәси-нә, өлкәмизин халглары арасында достлуғун гүввәтләнмәсинә көмөк эдә-чәкдир.

Партия өз милли сясәтиндә Ленинни белә бир мүддәасыны әсас көтүрмүш вә әсас көтүрүр ки, сосялизм милли фәргләрн вә хусусийәт-ләрн нәннки арадан галдырмыр, әксинә, бүтүн милләт вә халгларын иг-тисадийәт вә мэдәнийәтинин һәр тәрәфли инкишафыны вә тәрәггиснини тә'мин эдир. Партия кәләчәкдә дә бу хусусийәтләри өзүнүн бүтүн әмә-ли ишиндә ән дигтәтли бир сурәтдә нәзәрә алмалыдыр.

Коммунизм гуручулугунун бөйүк вәзифәләрн зәһмәткешләрин яра-дычы фәаллығынын вә тәшәббүсүнүн даһа да артырылмасыны, дәвләти идарә этмәкдә вә дәвләтин бүтүн тәшкилат-тәсәррүфат фәалийәтиндә күтләләрин даһа кениш иштирак этмәснини тәләб эдир. Бунун үчүн совет демократизмини һәр вәситә илә инкишаф этдирмәк, мәркәздә вә ерләрдә бүтүн совет органларынын ишини тә'кидлә яхшылашдырмаг, онларын күтләләрлә әләгәсини мөһкәмләндирмәк лазымдыр. Гурултай, инзибат-идарә апаратыны ихтисар этмәк вә учузлашдырмаг, онун бүтүн һиссә-ләрнини фәалийәтини яхшылашдырмаг сәһәсиндә Сов.ИКП МК-нын сон илләрдә көрдүйү ишн бөйәнәрәк белә һесаб эдир ки, бу ишн давам этдирмәк, бюрократизмә гаршы, әһалинин әһтиячларына дигтәтсиз яна-шылмасы фактларына гаршы кәләчәкдә дә барышмаз мүбарнзә апармаг лазымдыр.

Гурултай, совет ганунчулугуну мөһкәмләндирмәк вә вәтәндашларын Совет Конституциясы илә тә'мин олуна һугугларыны чидди сурәтдә һә-та кечирмәк үчүн Сов.ИКП МК-нын көрдүйү тэдбирләрн тамамилә бөйә-ннр, бүтүн партия вә совет органларына бир вәзифә олараг тапшырыр ки, ганунчулугун кешийиндә сайыг дурсунлар, һәр чүр ганунсузлуг вә өз-башыналыг этмәк, сосялист гайда-ганунларыны позмаг һалларынын кө-күнү гәтийәтлә вә тамамилә кәссинләр.

Коммунист партиясы вә Совет дәвләти бундан сонра да коммунист-ләрн вә бүтүн зәһмәткешләри йүксәк сясән сайыглыг руһунда тәрбийә этмәли, совет адамларынын динч әмәйини вә сосялизм Вәтәнинин тәһлү-кәсизлийини мөһкәм горуян рәшадәтли Силаһлы Гүввәләримизи йорул-мадан мөһкәмләндирмәлидирләр.

III.

XIX гурултай илә XX гурултай арасындакы дөврдә партиямыз ени бөйүк мүвәфғәгийәтләрә онун сайәсиндә найл олмушдур ки, өзүнүн бү-түн дахили вә харичи сясәтиндә вә әмәли фәалийәтиндә һәр шейә галиб кәлән, марксизм-ленинизм нәзәрийәснини рәһбәр-тутур, өлкәмиздә ком-мунизм гурмаг вә бейнәлхалг сосялизм чәбһәсини мөһкәмләндирмәк хәт-тинин гәти бир сурәтдә вә ардычылыгла һәята кечирир, пролётар бейнәл-миләлчиллий вә халглар достлуғу байрағыны йүксәк тутур.

XIX гурултайдан сонра кечән дөвр Сов.ИКП-нин гүдрәт вә нүфузу-нун даһа да артмасы, партиянын ленинчи бирлийәтин мөһкәмләnmәси, совет чәмийәтиндә онун рәһбәр ролунун йүксәлмәси дөврү олмушдур. Партия идея-сясән вә тәшкилат чәһәтдән даһа да мөһкәмләnmишдир,

партия күтлэлэринин марксизм-ленинизм хазырлыгы артмышдыр. Партия вэ дэвлэт рэбхэрлийинин хэллэдиш гүввэс олан партия кадрлары хейли чохалмышдыр.

Сов.ИКП XX гурултайы гейд эдир ки, партиянын XIX гурултайындан сонра партиянын вэ өлкөний гаршысына мүрөккөб вэ мөс'ул вэзифэлэр чыхдыгы бир заманда Мэркэзи Комитэ лазыми йүксэк сэвиййэдэ олмуш, партия, дэвлэт вэ тэсэррүфат гуручулугунун вахты чатмыш мөсэлэлэрини дүзкүн хэлл этмиш, өлкөний Ленин йолу илэ инамла вэ гөтиййөтлө апармышдыр.

Гурултай мэмнуниййөтлө гейд эдир ки, Мэркэзи Комитэ өзүнүн бүтүн фэалиййөтиндэ дөмдөдөн партиянын вэ халгын мөнафег кешийиндэ дурмушдур. Гурултай, партиянын вэ халгын тэһлүкэли дүшмөний олан Бериянын вэ онун гулдур дөстөснийн чинайэткар гөсдчилик фэалиййөтинэ сон гоймаг үчүн Сов.ИКП МК-нын көрмүш олдугу гөти тэдбирлэри тамамилэ бөйөнийр. Бунунла да империалист кэшфийят органларынын планларына чидди зэрбэ эндирилмиш, партиянын дөйүш габиллиййөти даһа да мөһкөмлэндирилмишдир.

Гурултай Ленинни мүййөн этдийн партия хөятэ нормаларыны бөрпа этмэк, партия дахили демократиясыны инкишаф этдирмэк, марксизм-ленинизм сиясэти еридилмэси эсасында коллектив рэбхэрлик принцип-лэрини хөятэ кечирмэк, партия ишинин стил вэ методларыны тэкмиллэшдирмэк саһасында Мэркэзи Комитэ тэрэфиндэн көрүлмүш бөйүк ишлэри бүтүнлүклэ бөйөнийр. Партия хөятэнын демократик ээслэрына эмэл эдилмэси уgrundа, инзибатчылыга вэ дөфтэрханачы-бүрократ рэбхэрлик методларына гаршы, тэнгид вэ өзүнүтэнгиди кенишлэндирилмэси уgrundа мүбаризэ партия күтлэлэринин фэаллыгынын гүввөтлөнмөсини, партиянын иши үчүн коммунистлэрин мөс'улиййөтинин артмасыны тэ'мин этмиш, зөһмөткешлэр арасында ени сияси йүксэлишэ вэ эмэк йүксэлишинэ сөбөб олмушдур.

Тарихдэ шөхсиййөтин ролу наггындакы марксизм-ленинизм анлайышынын кениш изаһ эдилмэси коммунистлэрин вэ бүтүн зөһмөткешлэрин фэаллыгыны йүксэлтмэк үчүн бөйүк эһөмиййөтэ малик олмушдур. Гурултай белэ һесаб эдир ки, Мэркэзи Комитэ шөхсиййөтэ пэрэстишин элейһинэ чыхмагла тамамилэ дүзкүн һөрөкөт этмишдир, зира шөхсиййөтэ пэрэстишини ййылмасы партиянын вэ халг күтлэлэринин ролуну азалдырды, партияда коллектив рэбхэрлийин ролуну ашагы салырды вэ чох вахт ишдэ чидди нөгсанлара кэтириб чыхарырды; гурултай Мэркэзи Комитэһэ тапшырыр ки, шөхсиййөтэ пэрэстишин галыгларына гаршы мүбаризэни зөифлөтмэсини вэ өзүнүн бүтүн фэалиййөтиндэ буну эсас көтүрсүн ки, ени хөятэни эсл ярадычылары Коммунист партиясынын рэбхэрлик этдийн халг күтлэлэридир.

Ленинни мүййөн этдийн партия хөятэ нормаларыны бөрпа этмэк, партия дахили демократиясыны инкишаф этдирмэк, коллектив рэбхэрлик принципинэ эмэл этмэк вэ шөхсиййөтэ пэрэстиш элейһинэ мүбаризэ апармаг нэтичэсиндэ Мэркэзи Комитэ сөнаеини вэ кэнд тэсэррүфатынын инкишафына рэбхэрлийини яхшылашмасыны тэ'мин этмишдир, сосялист ганунчулугунун позулмасына йол верилдийини ашкара чыхармыш вэ бу вэзиййөти дүзэлтмэк үчүн лазыми тэдбирлэр көрмүшдүр, архайынчылыг вэ хатирчөмлик эһвал-руһиййөсинэ гаршы мүбаризэ апармага чагырмышдыр, бүтүн партияны, бүтүн партиялы вэ битэрэф ишчилэрини совет чөмиййөтинин инкишаф сүр'этини артырмага, совет халгынын мадди вэзиййөтини даһа да яхшылашдырмага сэфэрбэр этмишдир.

Бундан сонра да мүвэфэгиййөтлэ ирэлилэһэ билмэк үчүн кэлэчөкдэ дэ партия сыраларынын дөйүш габиллиййөтини йүксэк сэвиййэдэ сах-

ламаг, бүтүн партия ишимизи йорулмадан яхшылашдырмаг вэ тэкмил-лэшдирмэк лазымдыр. Гурултай Мэркэзи Комитэйэ тапшырыр ки, партиянын бүтүн тәшкилат ишини вэ һәр шейдән эввэл онун тәсәррүфат гуручулуғу саһәсиндәки тәшкилатчылыг ишини даһа да яхшылашдырмаг үчүн тәдбирләр көрсүн. Партия тәшкилатлары тәсәррүфат гуручулуғуна конкрет рәһбәрлик эдилмәсн мәсәләләринә тәрәф гәтн дөнүш этмәлн, сәнае мүәссәләринин, колхозларын, МТС вэ совхозларын ишинә дәрин билнклә рәһбәрлик эдә билмэк үчүн онларын техникасынын вэ итиса-дийятынын өйрәнилмәсини күчләндирмәлидирләр.

Тәшкилат ишинин сәвиййәсн хейли дәрәчәдә, ичранын йохланылма-сы, кадрларын сечилмәсн вэ тәрбийә эдилмәсн ишнин гоюлушундан, тәсәррүфат гуручулуғунун вэ мәдәни гуручулуғун мұхтәлнф саһәләриндә коммунистләрнн ерләшдирилмәсиндән асылыдыр. Гурултай кәч кадрла-рын ирәли чәкилмәсинә, гадыларын ирәли чәкилмәсинә, истәһсалатда ишләйән коммунистләрнн сайынын чоһалдылмасына дигтәти артырмағы зәрури һесаб эдир.

Гурултай партиянын бой артымыны низама салмаг ишинә бә'зи пар-тия тәшкилатлары тәрәфиндән дигтәтин зәһфләдилмиш олмасыны янлыш һәрәкәт һесаб эдир. Гурултай партия сыраларынын сайча дейил, кейфий-йәтлә артмасынын башлыча чәһәт олдуғуну әсас көтүрүб партия тәшки-латларына бир вәзифә олараг тапшырыр ки, һәр шейдән эввэл, фәһлә вэ колхозчулар ичәрисиндән габагчыл адамларын фәрди сурәтдә сечилиб партияға гәбул эдилмәсинә гайғыны артырсынлар.

Гурултай Мэркэзи Комитэйә тапшырыр ки, партия вә совет орган-ларынын тәшкилат гурулушунун вэ фәалийәт формаларынын дәйишил-миш шәраитә уйғун сурәтдә тәкмилләшдирилмәсн ишини давам этдирсин.

Район тәшкилатларынын даһа да мөһкәмләндирилмәсинә хүсуси диг-гәт верилмәлидир. Гурултай партиянын бу саһәдә көрмүш олдуғу бөйүк иши гейд эдир, кәнд район партия комитәләринин гурулушунда әмәлә кәтирилән дәйишиклик, райком катибләрн башда олмагла МТС зона-лары үзрә тә'лиматчы групплары ярадылмасыны дүзкүн һесаб эдир.

Бунунла белә, бир чох район тәшкилатларынын иш сәвиййәсн һәлә партиянын вердийи тәләбләрә уйғун дейилдир. Бу онунла изаһ эдилир ки, бир сыра районларда район партия комитәләринин МТС зоналары үзрә катибләрн вә тә'лиматчылары вәзифәсинә лазыми иш кейфийәтләр-и вә сиясн кейфийәтләрн олмаян зәиф ишчиләр тәсдиг эдилмишләр.

Инди, кәнд тәсәррүфатыны йүксәлтмэк саһәсиндә өлкәнин гаршы-сында олдуғча бөйүк вәзифәләр дурдуғу бир заманда район тәшкилатла-рынын тәчрүбәли вә бачарығлы кадрларла мөһкәмләндирилмәсн хүсуси әһәмийәт кәсб этмишдир. Район ишчиләри һазырда билаваситә кәнд илк партия тәшкилатларында, МТС, колхоз вэ совхозларда ишлә-йир, Партия вә һөкүмәт Директивләринин еринә етирилмәсн үчүн кәнд тәсәррүфаты зәһмәткешләрини тәшкил эдирләр. Бу о демәкдир ки, инди кәнд тәсәррүфатынын әсаслы сурәтдә йүксәдилмәсн кими үмүмхалг ишинин мүвәффәгийәти хейли дәрәчәдә район тәшкилатларынын иш сәвиййәсиндән асылыдыр. Буна көрә дә район партия комитәләриндә рәһ-бәр ишдә, хүсусән МТС зоналары үзрә катиб вә тә'лиматчы вәзифәсиндә, һәбелә район Советләринин ичраййә комитәләриндә рәһбәр ишдә күт-ләләрә тәшкил этмәйи бачаран фәал, тәшәббүскар адамларын, кәнд тә-сәррүфаты истәһсалатына яхшы бәләд олан адамларын ишләмәсн тә'мин эдилмәлидир. Бунун үчүн район тәшкилатларынын мөһкәмләндирилмәсн ишинн һәм колхоз вэ совхозларда етишмиш ән яхшы ерли ишчиләри ирә-ли чәкмәк һесабына, һәм дә шәһәрләрдән вә сәнае мәркәзләриндән адам-лары районларда ишләмәйә чәлб этмэк йолу илә тә'кидлә давам этдир-

мәж, район партия вә совет органларынын рәһбәрләриндә МТС, колхоз вә совхозларын тәсәррүфат фәалийәтинин нәтичәләри үчүн билаваситә мадди марәг оятмаг лазымдыр.

Эйни заманда шәһәр партия тәшкилатларынын даһа да мөһкәмләндирилмәси сәһәсиндә иш көрмәк, сәнае мүүссисәләринин иши үчүн, ху-сусилә элм вә техниканың ени наилийәтләриндән, габагчыл тәчрүбәдән истәһсалатда истифадә эдилмәси үчүн, һабелә эһалинин күндәлик эһти-ячларыны өдәмәли олан бүтүн мүүссисәләрин вә тәшкилатларын иши үчүн шәһәр партия комитәләринин вә шәһәр район партия комитәләри-нин мәс'улиййәтини һәр васитә илә артырмаг лазымдыр.

Бүтүнлүкдә партиянын вә айрылыгда һәр бир партия тәшкилатынын ән кениш зәһмәткеш күтләләри илә әлагәсини даһа да күчләндирмәк пар-тиянын гаршысында дуран вәзифәләри мүүвәффәгийәтлә еринә стирмәк үчүн чох мүнүм шәрәдир. Гурултай партия органларынын дигтәтини она чәлб эдир ки, зәһмәткеш депутатлары Советләринин вә һәмкарлар итти-фаглары тәшкилатларынын ишини чанландырмаг, беләликлә дә тәсәр-рүфат гуручулуғунда вә мәдәни гуручулуғда, эһалинин күндәлик эһтияч вә тәләбләринин өдәнилмәсиндә, зәһмәткешләрин коммунистчәсинә тәр-бийә эдилмәси ишиндә онларын ролуну гәтиййәтлә артырмаг лазымдыр.

Тәсәррүфат гуручулуғунда вә мәдәни гуручулуғда фәал иштирак эдән, кәнчләри коммунизм руһунда тәрбийә этмәкдә партияя көмәк кәс-тәрән Ленин комсомолу өлкәнин ичтимаи һәятында мүнүм ер тутур. Ла-кин комсомол тәшкилатларынын фәалийәтиндә, хуусусилә онларын идея-тәрбийә ишиндә чидди нөгсанлар вардыр. Бә'зән комсомол тәшкилатлары кәнчләри әмәли ишә гошмағы бачармыр, чанлы тәшкилатчылыг ишини гәтнамәләрлә, заһири хатирчәмликлә вә һай-күйлә әвәз эдирләр. Бу нөг-санлары арадан галдырмаг үчүн комсомола партия рәһбәрлийини яхшы-лашдырмаг лазымдыр. Партия тәшкилатлары кәнчләр арасында тәрбийә иш вә мәдәни-күтләви иш апармаг үчүн лазым шәрәнт ярадылмасына даһа артыг гайғы кәстәрмәли, дөвләт гуручулуғунда, тәсәррүфат гуру-чулуғунда вә мәдәни гуручулуғда, өлкәнин бүтүн ичтимаи-сияси һәятын-да комсомолчуларын вә бүтүн совет кәнчләринин даһа фәал иштиракыны тә'мин этмәлидирләр.

Тәблиғатын коммунизм гуручулуғу тәчрүбәсиндән айры дүшмәсинә сон гоймағы гурултай идеоложи иш сәһәсиндә ән мүнүм вәзифәләрдән бири һесаб эдир. Тәблиғат вә тәшвиғатымызы коммунизмдин мадди ис-тәһсал базасынын, мадди вә мәдәни нәмәтләр боллуғунун ярадылмасы, вәтәндашларын коммунист шүүрунун артырылмасы вәзифәләри илә да-һа сых әлагәләндирмәк, марксизм-ленинизмдин ярадычы руһуна ябанчы олан эһкамчылыға вә эзбәрчилийә сон гоймаг лазымдыр. Тәблиғатын вә-зифәси марксизм-ленинизм нәзәриййәсини нәинки изаһ этмәкдән, һәм дә онун әмәли сурәтдә һәята кечирилмәсинә көмәк этмәкдән ибарәтдир.

Гурултай гейд эдир ки, ағыр сәнаеин үстүн инкишаф этдирилмәси һагында партиянын баш хәттиндән керә чәкилмәк чәһдләринә гаршы, һабелә өлкәмиздә сосялизм гурулмасы мәсәләсиндә вә бә'зи башга нәзә-ри мәсәләләрдә олан долашыгылыға гаршы Мәркәзи Комитә вахтында чыхыш этмишдир.

Гурултай Мәркәзи Комитәйә тапшырыр ки, бундан сонра да марк-сизм-ленинизм нәзәриййәсинин сафлыгыны көз бәбәйи кими горусун, коммунизм угрундакы әмәли мүбаризә просесиндә марксизм-ленинизм нәзәриййәсини ени тарихи тәчрүбәнин вә чанлы һәят фактларынын үму-миләшдирилмәси әсасында ярадычылыгга инкишаф этдирсин. Бунунла бирликдә буржуа идеолокиясынын тәзаһүрләринә гаршы зәифләмәк бил-мәйән мүбаризә апарылмалыдыр.

Гурултай зəһмəткешлəрин вə һəр шейдэн əввэл, кəнч нəслин коммунистчəсинə тəрбийə эдилмəсинин чох мүнүм вəзифə олдуғуну гeyд эдир вə партия тəшкилатларына бир вəзифə олараг тапшырыр ки, бу мəгсəдлə бүтүн идея тəрбийəси вəситəлəриндэн—тəблиғатдан, тəшвиғатдан, мəтбуатдан, радиодан, мəдəни-маариф тəшкилатлары вə мүəссисəлəриндэн, элм, əдəбийят вə инчəсəнəтдэн даһа долғун вə даһа фəал истифадə этсинлэр.

Гурултай əмин олдуғуну билдирир ки, бəйүк марксизм-ленинизм нəзəрийəси илə силаһланмыш Совет Иттифагы Коммунист партиясы өз байрағы алтында бүтүн совет халғыны даһа сых бирлəшдирəчək вə ону коммунизмин ени үмүмдүнə-тарихи гələбэлəринə кəтириб чыхарачагдыр.